PRATEN MET KINDEREN

1

IK, JIJ, ... WIJ!

1. Ik, jij, ... wij!

We zitten samen in de wagen op de terugweg van school. Esther, onze dochter van 8, heeft heel wat te vertellen. Honderduit kletst ze over Sofie, die vandaag haar nieuwe boekentas bijhad, en over de meester, met wie ze naar de weide naast de school gingen om plantjes te bekijken. Of nog, hoe er weer die ijsjesverkoper aan de schoolpoort stond onder de middagpauze. En dat ze morgen zóóó graag centjes wil meenemen om ook twee bolletjes te kopen!

Simon, haar broer van 10, krijgt het op zijn heupen. Hij wil al de hele tijd tussenkomen en ook eens iets vertellen! Maar als Esther vertrokken is, lijkt het kalf verdronken. Haar onderbreken lukt nooit. En zij lijkt het niet te merken. Mama moet scheidsrechter spelen. "Laat Simon nu even vertellen!" klinkt het kordaat. Esther houdt beteuterd haar mond. "Ik was nog maar net begonnen ..."

Jezelf kunnen verplaatsen in anderen, en aanvoelen wat de ander wil, is een essentieel onderdeel om een gesprek goed te laten lopen. Zonder dat de ander het letterlijk zegt, voel je dat hij wil tussenkomen. Of die stilte die valt. Je begrijpt dat die niet ongemakkelijk hoeft te zijn. De ander denkt toch maar gewoon even na, en jij moet die stilte niet vullen. Dat heb je toch gewoon door ...

Bij kinderen loopt dit niet altijd van een leien dakje. Kinderen moeten immers een hele weg hebben afgelegd voor ze al deze vaardigheden bezitten. Sociaal perspectief nemen, aanvoelen en begrijpen door welke bril de ander naar de situatie kijkt, is niet zo makkelijk. In een gesprek waarbij kinderen een belangrijke medespeler zijn, is dit een factor die sterk mee bepaalt hoe de dialoog zal verlopen.

1.1 *Vogelperspectief*

Spreken twee personen met elkaar, is het handig als beiden écht in het gesprek zitten en opgaan in wat er daar gebeurt, en tegelijker-

tijd overzicht houden over het geheel. Dit overzicht laat toe om de situatie te evalueren, vanop afstand te beoordelen. Je begrijpt dat je te snel gaat voor de ander en hij dreigt af te haken, of dat hij vindt dat je je opjaagt en je beter je betoog tempert. Je voelt aan dat hij je gelijk wil geven om er komaf mee te maken. Of dat hij jaknikt omdat hij het volmondig met je eens is en er niet nog eens nutteloze woorden aan wil vuilmaken. En als hij iets wil zeggen, moet hij niet achter jouw zwijgen vragen. Je houdt vanzelf even je mond en geeft hem de ruimte.

Het vogelperspectief dat nodig is om dit te doen, krijgen we niet van bij onze geboorte mee. Het vraagt bijna tien volle jaren om dit op te bouwen. We leren met vallen en opstaan hoe anderen denken, wat anderen voelen, willen of wensen. Eens we daarmee rond zijn, kunnen we ons inleven in anderen, en ons gedrag aanpassen aan wat zij nodig hebben.

1.2 *Van opvallend zichtbaar naar amper te zien*

De ontwikkeling van ons inlevingsvermogen vraagt tijd. Het begint met het herkennen en begrijpen van opvallend zichtbare dingen. Als baby's ongeveer een jaar oud zijn, beseffen ze hoe anderen zich voelen. Mama's en papa's die bijvoorbeeld eens een traan wegpinken krijgen van hun kleine uk een opbeurend gebaar. Zoon- of dochterlief heeft het verdriet opgemerkt, en brengt datgene waar hij of zij ongelofelijk veel troost kan uit putten. De meest dierbare knuffel wordt even gedeeld. Even. Want als hij zijn bed in moet, heeft hij die pluchen steun zelf nodig.

Met het zien en begrijpen van emoties komen we er niet. Mensen reageren veel subtieler. Kunnen inspelen op anderen vraagt dan ook een veel genuanceerdere kijk. Een kijk waarbij niet alleen kan vertrokken worden van duidelijke observaties, maar waarbij ook afleidingen moeten worden gemaakt van gedrag dat veel minder duidelijk is.

In dit rijtje komen vervolgens dan ook het herkennen van intenties, het herkennen van behoeften en het herkennen van overtuigingen, meningen en ideeën aan bod. Hiervoor kan niet altijd zomaar worden afgegaan op gelaatsuitdrukkingen. Een hele houding en, bij uitbreiding, een heel reactiepatroon, moet daarvoor bij de ander geobserveerd, en vooral, geanalyseerd worden. Kinderen zijn al snel een jaar of 10 vooraleer ze hiermee adequaat aan de slag kunnen.

Ze laten ons dit onder andere merken wanneer ze rond de leeftijd van 8 à 9 jaar beginnen te oefenen met het maken van allerlei grapjes. Humor hanteren vraagt immers het kunnen vatten van contexten, van halve waarheden, van misleidende info, van het om de tuin leiden van de ander, en dus ... van het in de vingers hebben van de blik die de ander op de situatie heeft. Dat die grapjes in het begin niet van een hoog niveau zijn spreekt voor zich. En wie met kinderen werkt of er thuis heeft rondlopen, heeft meermaals aan den lijve moeten ondervinden dat oefening kunst baart, en dat kinderen er dus zonder oefening niet komen. Hoe vaak krijgen we niet dezelfde grapjes voorgeschoteld? Hoe hard lachen onze jongens en meisjes niet als er iemand over zijn voeten struikelt? En hoeveel moeite doen ze niet om ons dat 'Jantjesmopje' te laten horen? Al verraden ze vaak de pointe voor ze het goed en wel beseffen en weten ze dan niet altijd hoe het grapje nog te redden valt.

Kaat is 7. Het is vandaag haar grote dag. Ze viert haar verjaardag en de hele familie is uitgenodigd. De tafel staat gedekt met het mooiste porselein. Kaat vindt het heerlijk als dat uit de buffetkast komt. Dan is het pas écht feest.

Als iedereen er is, mag Kaat hen uitnodigen om aan tafel te gaan. In al haar enthousiasme gaat het er nogal druk aan toe. Alle neven en nichtjes doen stevig mee. Er wordt geroepen en gegierd. Papa heeft al meermaals gewaarschuwd dat het er wat rustiger aan toe moet gaan.

En dan gebeurt het. Jasper, haar lievelingsneefje, gaat naast haar zitten en trekt haar stoel weg, zodat ze pardoes onderuitgaat. Ze proesten het uit van het lachen. Mama, die net met de taart binnenkomt, vliegt boos uit. Kaat schrikt. Ze zijn toch maar gewoon plezier aan het maken? Het is toch haar feestje, dan mocht het toch wel gezellig zijn zeker. Al die saaie babbelende tantes en nonkels, daar heeft ze toch niks aan.

Kaat heeft als zevenjarige, samen met haar neefje, de situatie duidelijk anders ingeschat dan haar moeder. Dat de situatie voor haar ouders niet zo'n grappige betekenis heeft, heeft ze, ondanks de waarschuwingen van vader, gemist ...

1.3 *Cognitieve bouwstenen*

Om te komen tot inzicht in de ander zijn specifieke cognitieve vaardigheden nodig. Het begrijpen van anderen vraagt namelijk het zien van logica, het inzicht in hun manier van handelen en reageren, het begrijpen hoe de ander denkt, en het begrijpen hoe de ander over de omstandigheden, de situatie, mij of andere mensen denkt. Zonder nadenken lukt het niet.

Een grote stap die in dat opzicht wordt gezet, vindt plaats rond de leeftijd van 4 jaar. Er ontstaat dan 'first order belief' of het zien van bepaalde causale verbanden. Het gaat over denken over iets of iemand. Denken van de eerste orde dus. Zo denkt Kaat dat Jasper iets grappigs uithaalde toen hij haar stoel wegtrok. Proberen te begrijpen wat Jasper ervan denkt, is voor Kaat op die leeftijd nog te ingewikkeld. Ze denkt vooral vanuit zichzelf. Ze vormt haar idee, haar redenering over iets dat gebeurt, of over iemand in haar buurt.

Een jaar later, Kaat is dan ongeveer 5 jaar, vormt zich 'false belief' of het begrijpen van misleidingen. Een kind komt tot het besef dat de waarheid voor iedereen anders is. De waarheid wordt opge-

bouwd vanuit het zicht dat je hebt op de situatie, wat vanuit ieders standpunt verschillend zal zijn.

Voor kinderen is het belangrijk om tot dit besef, dit inzicht te komen. Op deze manier kun je immers begrijpen dat de ander niet altijd weet wat jij weet. Je beseft dat je soms informatie aan de ander moet geven, zodat hij jou kan begrijpen (want jij ziet de dingen anders), en omgekeerd natuurlijk. Wil jij de ander begrijpen, moet hij je dingen duidelijk maken, of moet je proberen naar de situatie te kijken door zijn bril. En daarbij misschien info die voor jou glashelder is, toch naar de prullenbak verwijzen. Want de ander ziet die niet, of kan deze info niet kennen. Daardoor wordt die info waardeloos of nutteloos, tenzij je er de ander van op de hoogte stelt en hem dus effectief vertelt wat jij weet en wat hij niet beseft of weet.

Het concept 'misleiding' ten volle begrijpen betekent ook dat je beseft dat je anderen om de tuin kan leiden. Je kan het zicht verdraaien dat de ander heeft op de situatie. Je kan hem, doordat hij niet ziet wat jij ziet, info geven die niet noodzakelijk waarheidsgetrouw is en die hem andere conclusies doet trekken. Je stuurt dus enigszins zijn kijk op de dingen, en je kan daarmee je voordeel doen. Onschuldig leidt dit tot een leugentje om bestwil, of tot bepaalde spelletjes waarbij het grappig is om anderen een rad voor de ogen te draaien. Maar het beheersen van het idee 'false believe' kan ook de bron zijn van bewust liegen en jezelf beter voor te doen dan je bent.

Als Kaat het concept 'false believe' onder controle heeft, kan ze dus beseffen dat mama niet alles gezien had toen ze met de taart binnenkwam. Kaat kan mama uitleggen dat het allemaal een ongelukje was en dat Jasper niet met opzet haar stoel wegtrok, om zo erger te voorkomen. De kans dat mama Kaat en Jasper een standje geeft, wordt kleiner.

Als Kaat 6, 7 jaar wordt, beheerst ze 'second order belief'. Dit is denken van de tweede orde, of denken over het denken van iemand anders. Met andere woorden: ik denk dat jij denkt dat ... Kaat kan op die manier begrijpen dat Jasper denkt dat het grap-

pig is als hij haar stoel wegtrekt, maar dat mama dit niet zo leuk vindt. Mama denkt aan haar dure borden en glazen. Die mogen niet stuk! Dat heeft Kaat duidelijk gehoord voor het feestje begon. Mama wil voor Kaat gerust haar mooi serviesgoed bovenhalen, maar dan moet ze wel voorzichtig zijn!

De info die Kaat kreeg van mama is niet vanzelfsprekend voor Jasper beschikbaar. En met het beheersen van het 'second order belief' en het 'false belief' is het voor Kaat niet meer zo moeilijk om te zien dat mama en Jasper anders naar de feesttafel kijken. Daardoor kan Kaat lachen met Jasper, en zijn grapje appreciëren, en toch haar gedrag aanpassen en rustiger worden. Want dat is vanuit mama's standpunt nodig.

1.4 *Inzicht in de persoonlijkheid van anderen*

Anderen begrijpen en je gedrag daaraan aanpassen is maar een deeltje van het zich sociaal correct kunnen gedragen in een gesprek. Inzicht in wie de persoon is met wie je een dialoog aangaat, zal ook zijn steentje bijdragen.

Kleuters en kinderen uit de eerste helft van de basisschool beschrijven anderen vooral op basis van hun uiterlijke kenmerken. Ze vinden mensen groot, dik, lang, dun, mooi, lelijk, sportief, grappig, ... Ze beschrijven daarmee concrete omstandigheden. Op zich logisch, gezien hun denkontwikkeling zich tot die leeftijd ook vooral op het concrete niveau afspeelt. Om zicht te krijgen op meer abstracte persoonskenmerken is het wachten tot een kind dit cognitief aankan. Pas tegen het einde van de basisschool zullen kinderen karaktertrekken toeschrijven aan anderen, en zullen ze daarin meer en meer nuance gaan leggen.

Een echte leeftijdsgrens aanduiden waar de omslag plaatsvindt, is een onmogelijke opdracht. Daarvoor is er te veel verschil tussen

kinderen. Toch lijkt de leeftijd van 9 jaar een scharnierleeftijd te zijn. Rond deze leeftijd vindt er een definitieve doorbraak plaats in het gelaagd kunnen denken over andere mensen. Onder de duidelijk en concreet zichtbare buitenkant wordt een meer abstracte binnenkant gezien. Een binnenkant waar vanaf dan ook rekening mee gehouden kan worden.

In een gesprek zal dit zichtbaar worden. Kinderen die een volwassene inschatten als iemand die ongeduldig is, zullen anders met hem omgaan dan met volwassenen die gelezen worden als erg geduldig. Een ongeduldig iemand wordt dan bijvoorbeeld gezien als iemand die snelle antwoorden verwacht die to the point zijn. Bij geduldige gesprekspartners veronderstelt het kind tijd en ruimte te krijgen om na te denken, zijn antwoorden bij te sturen en samen met de volwassene op zoek te gaan naar de juiste formuleringen.

Natuurlijk is de inschatting die het kind maakt van de karaktertrekken van de volwassene niet feilloos. Ontwikkelen op dit vlak betekent groeien door trial en error. Sommige kinderen zullen hier erg goed in zijn. Anderen maken fouten. Het spreekt voor zich dat inschattingsfouten een gesprek minder vlot zullen laten lopen. Het kind is te jong om te begrijpen waar de misverstanden vandaan komen. Het is aan de volwassene om hiermee rekening te houden.

1.5 *Alles hangt samen ...*

Anderen begrijpen, anderen kunnen inschatten en beseffen dat je het beeld van de ander over de wereld mee kan sturen, is een belangrijke vaardigheid wanneer je je in een gesprek sociaal correct wil gedragen. Je kan dan inschatten wat van je wordt verwacht, hoe je gesprekspartner zich voelt, wat hij van je wil, wat je wel of niet kan zeggen. Toch is deze vaardigheid niet de enige belangrijke vaardigheid om een gesprek op een correcte manier te benaderen. Je moet namelijk niet alleen van je gesprekspartner een goede in-

schatting kunnen maken. Je moet ook de ruimere context begrijpen. En daarbij moet je ook verder kunnen kijken dan dat ene (gespreks)moment.

Sociaal correct handelen of een sociale situatie correct inschatten vereist het besef dat een sociaal voorval niet op zich staat. We leven niet alleen hier en nu. We leven met een geschiedenis en een toekomst. Dingen hangen aan elkaar, dingen horen samen, dingen volgen elkaar op vanuit een zekere logica. En daarbij gebeuren dingen niet zomaar in het ijle, maar passen ze binnen een bepaalde context: het ruimere kader waarbinnen het sociale handelen zich afspeelt.

Om dit allemaal goed in te schatten, beschikken we over een vaardigheid die 'centrale coherentie' wordt genoemd.

Centrale coherentie staat voor het zien van samenhang. Het zien van het feit dat dingen, gebeurtenissen, reacties niet op zich staan, maar deel uitmaken van een groter verhaal. En zie je het verhaal, kan je makkelijker voorspellen wat er (straks) zal komen. Ook kan je, vanuit het besef van deze samenhang, reacties van anderen makkelijker begrijpen: ze liggen in de lijn van eerdere reacties, en kunnen daarom makkelijker worden verklaard. Zie je samenhang, dan zie je logica. Zie je logica, dan kan je makkelijker afleidingen maken of het hele verhaal begrijpen.

Louis, een jongen van 8 jaar, heeft zin om een knutselwerkje te maken. Het is zijn vrije woensdagnamiddag en hij wil voor mama een cadeautje maken. Het is immers binnenkort Moederdag. Vol enthousiasme haalt hij al z'n materiaal boven: lijm, gekleurd papier, 7 bussen met verf, alle stiften en potloden die hij kan vinden, de grote schaar, … Hij gaat zitten aan de grote tafel in de woonkamer.

Louis is niet de meest handige jongen. Tijdens het knutselen valt er dan ook wel eens iets op de grond en hij maakt nogal wat rommel. Papa had hem dan ook al gewaarschuwd het niet te bont te maken. "Je kent mama. We krijgen straks opa en oma nog over de vloer. Hou het proper zoon," klonk het duidelijk.

Louis knikt dat hij vader begrepen heeft, maar het dringt tegelijkertijd amper door. Hij is vooral gefocust op het cadeautje en wil daar écht wat bijzonders van maken.

Als Louis huiswerk maakt, speelt zich vaak een gelijkaardig scenario af. Overal liggen dan zijn werkschriften en z'n schoolmateriaal. En al hebben zijn ouders hem al vaak op het hart gedrukt dat hij daar wat meer aandacht voor moet hebben, toch komt die boodschap niet aan.

Als het knutselwerkje af is, gaat Louis fier naar de keuken waar vader intussen aan het avondmaal begonnen is. En het moet gezegd, Louis heeft er werk van gemaakt. Mama zou hier zeker blij verrast mee zijn, daar is hij zeker van.

Als moeder even later thuiskomt, treft ze in de woonkamer de puinhoop aan die Louis achtergelaten heeft. Boos roept ze z'n naam terwijl ze haar mantel nog aan de kapstok hangt. Louis holt enthousiast naar de hal en schrikt als hij haar gezicht ziet. De moed zinkt hem in de schoenen. Dit had hij helemaal niet verwacht! Werd al zijn werk teniet gedaan, enkel en alleen omdat hij vandaag misschien wat veel rommel heeft gemaakt? Hij begrijpt echt niet waar dat vandaan komt … "Mama's … Pfff …"

Dit voorbeeld toont hoe Louis het brede plaatje gemist heeft en de samenhang niet helemaal ziet.

Centrale coherentie zorgt ervoor dat je dingen begrijpt vanuit hun geschiedenis, in een continue lijn naar nu en naar de toekomst. Als Louis uit eerdere voorvallen rond het maken van zijn huiswerk beter had begrepen dat moeder erg op orde was gesteld, had hij daar rekening mee kunnen houden bij het maken van zijn knutselwerkje. Zijn geschiedenis met haar zorgt ervoor dat hij rekening houdt met wat zij wil. En dat betekent dus: geen rommel maken. Niet bij het knutselen nu, maar ook niet in de toekomst, als hij nog eens een ideetje heeft om iets voor moeder te doen.

Centrale coherentie zorgt daarnaast ook voor een ander overzicht: de samenhang tussen de dingen die zich nu afspelen. Samenhang

in de ruimere momentele context dus. Je ziet de persoon in de plaats waar hij is én je kan hem inschatten in zijn ruimere context op dit moment. Een context die van situatie tot situatie zal verschillen, terwijl de persoon in kwestie niet iemand anders is en dus in wezen niet verschilt per situatie. En toch moet je anders reageren, want in een andere situatie 'verandert' ook hoe je je ten opzichte van een persoon moet gedragen. Wanneer je als kind bijvoorbeeld les krijgt van je moeder, die dus ook je juf is, kan je vanuit je sociaal correct aanvoelen begrijpen hoe mama in elkaar zit en hoe je daarop moet reageren. Maar zie je het ruimere plaatje, dan kan je begrijpen dat mama thuis toch wel wat anders verwacht dan op school. Zie je de samenhang ('mama + school' is dan niet gelijk aan 'mama + thuis'), dan begrijp je het verhaal veel beter en kom je dus ook tot een veel correcter sociaal gedrag binnen die bepaalde context. Mama noem je bijvoorbeeld thuis gewoon 'mama', terwijl ze op school verwachten dat je haar met 'juf' aanspreekt.

Abel vindt het niet altijd makkelijk om de context te begrijpen. Toch is hij een intelligente kerel van een jaar of 10. Hij krijgt op school hulp van een bijzondere leerkracht die hem probeert te laten zien hoe je het best wel of niet in specifieke omstandigheden reageert.

Op een gegeven moment gebeurt er iets tijdens de speeltijd. Abel vindt dat hij onheus wordt behandeld door de andere jongens tijdens het voetbalspel. En omdat hij weet dat 'zijn meester' hem altijd helpt als hij in een bepaalde situatie verkeerd reageert, vindt hij dan ook maar dat al die jongens bij 'zijn meester' moeten langsgaan. Hij roept hen dat luid en duidelijk toe. Zijn klasgenoten hebben het echter niet zo op die opmerking begrepen. Denkt Abel dat hij de juf even moet vervangen?

Eentje spreekt er thuis z'n vader over aan, die de dag nadien al naar de klastitularis van Abel belt. Zijn zoon zal zeker geen gesprek met de meester van Abel hebben!

De klastitularis valt uit de lucht. Ze weet niets van het voorval tijdens de speeltijd. Als ze hoort hoe de vork aan de steel zit, begrijpt ze snel dat Abel de hele situatie duidelijk verkeerd heeft ingeschat en heeft aangepakt. 'Zijn meester' heeft voor hem wel een positieve betekenis, maar de anderen zien zijn begeleiding toch vooral als 'een oplossing voor een probleem'. Bovendien heeft hij niet begrepen dat de andere jongens naar 'zijn meester' sturen eigenlijk geen goede aanpak van de ruzie is.

Samen met zijn begeleider spreekt de klasjuf Abel over het voorval aan. Hij begrijpt amper wat het probleem is. Hij heeft het toch op een positieve manier opgelost? Dat de situatie, de begeleider, ... voor de klasgenoten een hele andere betekenis hebben, is hem helemaal ontgaan. Dat de vader van die ene klasgenoot zo hevig heeft gereageerd op zijn 'oplossing' kan hij al helemaal niet kaderen ... 'Zijn meester' is er toch alleen maar om te helpen? Dan is het toch niet zo vreemd dat Abel die erbij wilde halen? Hij deed toch maar wat de juf ook zou hebben gedaan? Begrijpen dat het tijdens de speeltijd niet zijn rol was om op die manier in te grijpen, daar kan hij maar moeilijk bij ...

Pippa, een meisje van 4 jaar, heeft het goed begrepen. Je hoort altijd eerlijk te zijn. Mama vindt dat heel belangrijk.

Pippa woont met haar gezin in de straat van een rust- en verzorgingstehuis. Een oud koppel dat in het tehuis woont, wandelt elke dag langs Pippa's huis. Mevrouw zit in de rolwagen. Meneer duwt de rolstoel. Pippa speelt in de tuin terwijl mama onkruid wiedt en ziet het koppel aankomen. In alle eerlijkheid loopt ze naar mama toe met de duidelijke en heldere vraag: "Mama, is dat nu een heks?" In een van haar sprookjesboeken heeft ze immers gezien dat heksen oude vrouwtjes zijn. De dame in de rolstoel vangt haar vraag op en kan er gelukkig mee lachen. Met schaamrood op de wangen verontschuldigt moeder zich voor haar dochter. Pippa zelf begrijpt de hele commotie niet. Je moet toch gewoon eerlijk zeggen wat je denkt of vragen wat je wil weten? Dat in deze omstandigheden haar vraag vreemd kon klinken, ging aan haar volledig voorbij.

Centrale coherentie laat dus toe om bepaalde voorvallen, bepaalde gedragingen en bepaalde reacties van anderen de juiste betekenis te geven. Je koppelt ze namelijk aan de ermee samenhangende bepalende (omgevings)factoren. Dat laat je toe om die bepaalde reactie breder te kaderen of die bepaalde gebeurtenis breder in te schatten. Zo kan je er de meest correcte betekenis aan hechten. Dat zal natuurlijk ook je antwoord op die reactie of die gebeurtenis mee bepalen.

1.6 *Jezelf sociaal sturen*

Beschikken over alle nodige vaardigheden om sociaal correct te handelen is één ding. Beslissen om die vaardigheden in te zetten, is nog wat anders. Ook dat zal zich laten voelen in een gesprek. Dat een kind zich sociaal niet correct gedraagt, wil dus nog niet zeggen dat dit kind niet over alle nodige sociale vaardigheden beschikt om het gesprek vlot te laten lopen. Het kan er namelijk ook gewoon voor kiezen om de vaardigheden die het ter beschikking heeft niet of maar beperkt aan te spreken. Daar mogen we ons niet door laten vangen.

Kinderen met een hoge *selfmonitoring* stellen een duidelijk sociaal bevorderend gedrag. Ze zorgen ervoor dat hun gedrag het sociale verhaal zo vlot mogelijk zal laten lopen. Ze sturen zichzelf omdat ze voornamelijk vanuit de situatie denken.

Kinderen met een beperkte *selfmonitoring* doen het tegenovergestelde. Ze zorgen voor weinig sociaal bevorderend gedrag omdat ze vooral vanuit zichzelf denken en dus eerder egocentrisch naar de sociale omstandigheden kijken.

Het spreekt voor zich dat kinderen met een hoge *selfmonitoring* tot een veel correcter gesprek zullen komen dan kinderen die deze *selfmonitoring* maar beperkt inzetten. Een gesprek is namelijk een sociale situatie waar je minstens met twee aan deelneemt. Denk je daarbij sterk vanuit de ander, zal dat zeker voor een sociaal vlot lopende situatie zorgen. Doe je dat niet, komt het gesprek moei-

lijk op gang, en komt het al helemaal niet vanzelfsprekend tot een wederkerig gesprek dat verder reikt dan een louter vraag-en-antwoordspel.

1.7 *Kom maar uit de luie zetel*

Esther voor de zoveelste keer de boodschap geven dat Simon ook mag vertellen. Het kan ons o zo moe maken. Het sturen van het sociaal verkeer tussen kinderen onderling, of tussen kinderen en grote mensen, lijkt een taak waar we als volwassene maar niet onderuit kunnen komen. Alsof we moeten wachten tot de adolescentie er aankomt voor we even pauze kunnen nemen. En dan nog ...

En toch is het eigenlijk gewoon normaal. Voor een opdracht die minstens een jaar of tien kost voor ze afgewerkt is, doen kinderen het al bij al zo slecht nog niet. Allicht dat volwassenen een oogje in het zeil moeten blijven houden. Maar in een maatschappij die sterk wordt getekend door allerlei sociale aspecten, is het mogen steunen op een gids eigenlijk noodzakelijk om door de bomen het bos te blijven zien.

En daar klemt vaak het schoentje. Volwassenen durven weleens vergeten dat een kind 'in ontwikkeling' is. Een gesprek, dat een sociale activiteit bij uitstek is, zal sterk worden ingekleurd door het ontwikkelingsniveau van het kind waarmee de dialoog wordt aangegaan. Verliezen we dit uit het oog, en verwachten we dat een kind zoals een volwassene zal reageren, bestaat het risico dat we bepaalde reacties en uitspraken verkeerd interpreteren. Bovendien vergeten we een kader te scheppen om het gesprek in optimale omstandigheden te laten plaatsvinden. Onze opdracht is dan ook duidelijk. Professioneel praten met kinderen betekent begrijpen hoe zij sociaal handelen. Het is begrijpen hoe zij naar ons kijken, en begrijpen waar ze, uit onwetendheid, de bal misslaan, en dit

vanuit hun ontwikkelingsperspectief. Het is uit onze luie zetel komen en een sociale gesprekscontext creëren waarin het kind op zijn niveau wordt benaderd. Waarin wordt begrepen dat sommige uitspraken niet betekenen wat ze op het eerste zicht lijken te zijn. Soms moeten we de inhoud loslaten en uitspraken, houdingen en ingenomen posities zien en horen als het resultaat van een sociale oefening.

De uitdaging bestaat erin om daarmee aan de slag te gaan. Om een gids te zijn in het sociale oerwoud dat onze (gespreks)context voor de meeste kinderen is. Maar om tegelijkertijd met het kind een professionele dialoog te voeren waarvan vorm en inhoud de interpretatie krijgen die ze verdienen.